

Čís. 1135.

Opatření Stálého výboru Národního shromáždění republiky Československé podle § 54 ústavní listiny ze dne 8. října 1920, čís. 586 sb. z. a n. o úpravě pachtovného z polních hospodářství a zemědělských pozemků a obnově drobných zemědělských pachtů.

I soukromý majetek členů bývalé panovnické rodiny jest pokládati za »majetek zabraný« ve smyslu § 2 (1) opatření.

Výrazem »pachtovní rok a zbývající smluvená pachtovní léta« nemíni se hospodářský pachtovní rok, nýbrž veškerá doba trvání pachtu, počínajíc rokem 1921.

(Rozh. ze dne 12. července 1921, R II 265 21.)

Velkostatek Ž., náležející tehdejšímu arcivévodovi Bedřichovi, propachtován byl akciové cukrovarní společnosti od 1. června 1915 na 20 let. Vnucená správa velkostatku domáhala se na základě opatření čís. sb. 586/1920 zvýšení pachtovného od 1. ledna 1921. Pachtýřka namítla jednak, že jde o majetek zabraný a činila nárok na srážku 25 proc., jednak měla za to, že pachtovním rokem 1921 jest míněn hospodářský rok 1921/1922, ježto prý teprve v tomto roce na podzim sbírá se sklizeň z roku 1921. Soud první stolice přiznal požadované zvýšení za dobu od 1. ledna 1921 a vyvrátil zmíněné námitky pachtýřčiny v důvodech: Pachtýřka má za to, že tu jde o půdu zabranou dle zákona ze dne 9. dubna 1919, čís. 215 sb. z. a n., nikoliv o půdu státní. Názoru tomu nelze přisvědčiti. Jest samozřejmo, že otázka, zda-li některý velkostatek jest státním či soukromým, jest otázkou veřejnoprávní. Soudům jest sice zůstaveno také rozhodování předurčujících otázek veřejnoprávních u příležitosti rozhodování nároků soukromoprávních. Bylo-li však již zavedeno řízení u úřadu správního, v němž bude rozhodnuta veřejnoprávní předurčující otázka, může se soud usnésti na přerušení řízení až do právoplatného řešení její cestou správní (§ 190 c. ř. s.). Totéž platí tím spíše, když otázka ta jest již úřadem správním rozřešena; tu jest soud zjištěním správního úřadu při posuzování soukromoprávního nároku vázán. V případě, o němž tu jde, byla otázka, jaké povahy jest velkostatek Ž., úřadem správním již rozhodnuta. Dle dopisu ministerstva orby ze dne 6. dubna 1921 jest velkostatek Ž. majetkem Čsl. republiky, tudíž majetkem státním a jest tedy ze záboru vyloučen. Jakými právními důvody dospěl správní úřad ku svému zjištění, jest soudu lhostejno. Soud pokládá se tímto zjištěním úřadu správního vázaným, aniž by tím zadal svému právu ústavní listinou založenému, zkoumati platnost nařízení a publikaci zákonů. Proto nebylo od pachtovného odpočteno 25 proc., jak § 2 (3) opatření připouští.

V druhém směru dlužno se přikloniti k názoru propachtovatelky, že pachtovním rokem 1921 jest hospodářský rok 1920/1921 a to z těchto úvah: a) Soud pokládá za rok hospodářský ten, z něhož úroda pochází, nikoliv ten, v němž se úroda sklízí, neboť sklizeň úrody může se z různých, nahodilých po případě počasím způsobených příčin opozditi po případě libovůlí pachtýře přes termín pachtovní přesunouti a tím povahu »pachtovního roku« obratem ruky změnit. b) Dle smlouvy pachtovní jest

patrné, že rok pachtovní strany samy počítají od počátku platnosti pachtovní smlouvy 1./7. do 30. 6. roku příštího, nazývajíce jej »rokem hospodářským«. c) Dle čl. II. smlouvy pachtovní uzavírá se smlouva s platností od 1. července 1915 do 30. června 1935 na dobu 20 let. Kdyby se rok pachtovní bral dle výkladu pachtýřčina, mělo by to v zápětí, že by se pachtovní smlouva musela o rok prodloužiti, což zajisté tvrditi nelze. d) Nejlépe však nasvědčuje správnosti názoru tu hájenému znění § 8 opatření čís. sb. 586 1920, kde se praví v prvním odstavci, že pacht zemědělského pozemku, který končí ve druhé polovici roku 1920, se obnovuje na další pachtovní rok 1921. Z toho jest jasně zřejmo, že rok pachtovní 1921 znamená hospodářský rok 1920/1921. Proto bylo přiznáno zvýšení pachtovného od 1. ledna 1921. **R e k u r s n í s o u d** v naznačených směrech potvrdil usnesení prvního soudu. **D ů v o d y:** Stížnost neprávem se domnívá, že pachtýř může si kromě 20 proc. za udržování budov sraziti ještě 25 proc. z duvodů, že se jedná o puđu zabranou. Dle zákona ze dne 16. dubna 1919, čís. 215 sb. z. a n. podléhají ovšem záboru velké majetky pozemkové výměry nad rozlohu, uvedenou v § 2, vyloučen je však kromě objektu, v § 3 vypočtených, přirozeně též majetek státu. Při své úvaze, že se tu skutečně jedná o majetek, podléhající zákonu záborovému, vychází stížnost z názoru, že velkostatek Ž. je v zemských deskách posud připsán do vlastnictví býv. arciv. Bedřicha, že se tedy posud jedná o jmění soukromé, že na tom ničeho nemění ustanovení mírové smlouvy, poněvadž ku přeměně soukromého majetku ve jmění státní třeba zvláštního zákona vyvlastňovacího, kterýž se ovšem posud nestal, že otázku veřejnoprávní, pokud se týká sporné povahy vlastnictví velkostatku, musí za všech okolností řešiti soud, jenž měl dle toho rozhodnouti u příležitosti řízení za zvýšení pachtovného bez ohledu na úřední sdělení min. zemědělství a Pozemkového úřadu, že se jedná o zabraný statek a že tedy srážka 25 proc. je přípustna. První soudce vychází z názoru, že sice může řešiti při rozhodování nároku soukromoprávního též předurčující otázku veřejnoprávní, pak-li však tato jest již rozřešena úřadem správním, že je soud tím vázán. Tu pak poukazuje na přípis min. orby, jímž oznámilo, že velkostatek se stal ve smyslu čl. 208 mír. smlouvy St. Germainské majetkem Čsl. republiky a jest jako majetek státní ze záboru vyloučen. Totéž sdělil Státní pozemkový úřad ve svém přípise. Rekursní soud nesouhlasí s prvním soudcem, že se zde stalo nějaké rozřešení nebo zjištění sporné otázky veřejnoprávní úřadem správním, poněvadž, jak stížnost správně podotýká, nejde o žádný nález úřadu správního, nýbrž o pouhou úřední zprávu nebo sdělení, jelikož právě sporná otázka točí se pouze o formální stránku prohlášení velkostatku za majetek státu a proto není třeba nálezu k věcnému vyřešení veřejnoprávní povahy toho statku. Rekursní soud nesouhlasí dále ani s prvním soudcem, ani se stěžovatelem, že by mohl soud otázku, zdali jisté jmění je veřejnoprávní či soukromoprávní povahy, řešiti ať jako otázku předurčující, ať jako samostatnou ve sporu o tom zahájeném. Toho však zde vůbec není třeba z těchto úvah: Velkostatek jest sice posud připsán do soukromého vlastnictví býv. arciv. Bedřicha, a také vnučená správa poznamenána je v deskách zemských na základě výnosu min. zemědělství v Praze ze dne 29. dubna 1919, čís. 9777 toliko za účelem podpory a znovuzřízení hospodářského života, zamezení hospodářských škod a k zásobení obyvatelstva po rozumu zákona ze dne

24. července 1917, čís. 307 ř. zák., tak jako na ostatní soukromé a rodinné fondové statky v oblasti Čsl. republiky. Přes to však nejedná se o statku Ž. o majetek zabraný. Mírová smlouva St. Germainská ze dne 10. září 1919, uzavřená mezi mocnostmi spojenými a přidruženými (mezi nimi Československo) se strany jedné a Rakouskem se strany druhé, ustanovuje v části IX. ve čl. 208 doslovně toto: Státy, kterým připadá území býv. mocnářství Rak. Uh. nebo které vznikly rozkouskováním tohoto mocnářství, nabudou všech statku a všeho jmění vlády Rakouské bývalé a nynější, pokud leží na jejich vlastním území. Pod pojem statku a jmění vlády Rakouské bývalé a nynější zahrnuje tento článek statky, které náležely starému císařství Rakouskému a podíl tohoto císařství na statcích, které byly společným majetkem mocnářství Rak. Uh., dále všechny statky koruny a soukromý majetek býv. panovnické rodiny Rak. Uh. Další část tohoto článku obsahuje ustanovení ohledně vycenění hodnoty statku a jmění, získaných jednotlivými státy, komisí reparační, aby byla připsána k tíži státu nabývajícího a k dobru Rakouska na úhradu sum, které toto dluhuje jako náhradu. Pokud se týče doby platnosti smlouvy, praví její konečné ustanovení: Jakmile bude smlouva ratifikována Rakouskem a třemi čelnými mocnostmi, bude sepsán první zápis o složení ratifikací a od toho dne vejde smlouva v platnost mezi Vysokými Stranami Smluvními, které ji takto ratifikovaly. Při výpočtu veškerých lhůt stanovených touto smlouvou, bude tento den dnem, kdy smlouva vejde v platnost. Ve všech ostatních směrech smlouva vejde v platnost pro každou mocnost dnem složení její ratifikace (odevzdáním ratifikační listiny v Paříži). Dle toho, jak známo, platnosti mírová smlouva nabyla. Smlouva je aktem mezinárodního práva a může tedy upravit i nynější vlastnickou příslušnost velkostatku Ž., poněvadž se právě jedná o jmění člena býv. panovnické rodiny a významnou osobnost ve vedení války, aniž je snad ještě potřebí zvláštního zákona. Převládá-li však vzdor tomu právní názor o potřebě takového zvláštního zákona, pak přece mírová smlouva poskytuje státu aspoň veřejnoprávní titul k nabytí velkostatku. Velkostatek tedy buď je de jure majetkem státu neb aspoň ex titulo mírové smlouvy nemůže se nadále považovati za majetek bývalého člena císařského domu a je naprosto nepřipustné tvrzení stížnosti, že v den působnosti zákona záborového ani disposiční právo arcivévody Bedřicha k velkostatku žádným způsobem nebylo obmezeno. Z těch důvodů vede se zajisté vnucená správa velkostatku orgánem státním, a jak ministerstvo zemědělství, tak i pozemkový úřad prohlašují úředně, že je to majetek státní a nikoliv puda zabraná. Třeba že je tedy správným názor, že nutno teprve zvláštního zákona a tento zákon teprve bude utvořen, je jisto, že velkostatek do záboru pojat nebude, a nemožno proto již nyní pachtýři jeho přiznati slevu, přípustnou u pudy zabrané. Konečně bez ohledu na všechny tyto úvahy vyplývá z § 7 zákona ze dne 11. června 1919, čís. 330 sb. z. a n., že pozemkovému úřadu přísluší opatření a rozhodování ve všech věcech, upravených zákonem záborovým aneb zákony, jež budou k jeho provedení a doplnění vydány, zvláště pak přísluší mu vyšetření veškeré zabrané půdy, rozhodování o tom, které objekty ze záboru jsou vyloučeny a propouštění pozemku ze záboru. Již z tohoto důvodu nutno proto soudu cítiti se vázaným pouhým úředním prohlášením Pozemkového úřadu, že velkostatek Ž. je majetkem státním. Pokud se týče sporného

výkladu pachtovního roku 1921, nelze ze znění a smyslu zákona, jakož i pachtovní smlouvy odvozovati správnost tvrzení stížnosti, že tím možno rozuměti jen hospodářský rok 1. července 1921 do 30. června 1922, nýbrž rozhodně naopak jen hospodářské období 1920—1921, třeba je kuriozitou smlouvy, že zahrnuje období od 1. července do 30. června, a poukazuje se v tom směru na podrobné a zcela případné vývody prvního soudce.

Nejvyšší soud zrušil usnesení nižších soudů a uložil prvnímu soudu, by o věci dále jednal a ji rozhodl. V otázkách, o něž tu jde, uvedl

v d ů v o d e c h :

Ve věci samé jde o tyto otázky: a) Má-li se velkostatek Ž. pokládati za majetek zabraný a je-li tedy přípustna z celkové přírážky srážka 25 proc. dle § 2 (3) Opatření Stálého výboru Nár. shrom. ze dne 8. října 1920, čís. 586 sb. z. a n., b) kdy počíná v tomto případě pachtovní rok 1921 ve smyslu § 2 (1) cit. opatření, t. j. od kterého data má zvýšení pachtovního placeno býti, zda od 1. ledna 1921 či od 1. července 1921. ad a) Nižší stolice míní, že statek Ž., připsaný býv. arcivévodovi Bedřichovi, jest majetkem státním a nepodléhá tedy záboru. 1. Prvá stolice zakládá to na přípis min. zemědělství ze dne 6. dubna 1921, jenž jest toho mínění a jímž prý věc ta již jest rozhodnuta. 2. Druhá stolice pak opírá se o čl. 208 mírové smlouvy St. Germainské, kde se praví, že »Státy, kterým připadá území býv. monarchie Rakousko-Uherské, nebo které vznikly rozkouskovaním tohoto mocnářství, n a b u d o u všech statků a všeho jmění vlády rakouské, bývalé i nynější, pokud leží na jejich vlastním území« a že pod pojem statků těch zahrnuty jsou mimo jiné také »všecky statky koruny a soukromý majetek býv. p a n o v n i c k é r o d i n y Rakousko-Uherské«. Obojí mínění však pokládá Nejvyšší soud za mylné. Ad 1. Přípis min. zemědělství není vůbec žádným rozhodnutím, za jaké je první soud pokládá, nýbrž pouhou odpovědí na dotaz soudu a tudíž projevem právního názoru, který ministerstvo mohlo také odepřítí a který nemůže býti pro soud a jeho rozhodnutí závazným a směrodatným, nýbrž má pouze význam vyžádaného a uděleného dobrého zdání, které, třeba bylo uděleno od úřadu, nemá jiné váhy, než zdání soukromé, tedy jen takové, jaké mu přísluší dle jeho vnitřní důvodnosti, t. j. jest dle přesvědčivosti jeho důvodů. Důvody ty pak záleží v prostém odvolání se na čl. 208 smlouvy St. Germainské a budou vyřízeny níže ve vývodech ad 2. Soud dotazem svým nemohl ani vyprovokovati rozhodnutí správního úřadu, pro strany a práva jich závazného, řízení správní se nekonalo a vyřízení nebylo stranám doručeno, nemohly tedy proti němu ani právních prostředků užití. Otázka zůstává prejudiciální otázkou, jež posud rozhodnuta nebyla a kterou tedy řešiti dlužno v pořadu stolic soudem, povolaným k rozhodnutí o nároku na zvýšení pachtovního a v řízení k tomu předepsaném dle § 5 a 6 cit. Opatření. Ad 2. Zákonem záborovým ze dne 18. dubna 1919, čís. 215 sb. z. a n., byl zabrán všecek veliký pozemkový majetek (§ 1 a 2), ať náležel komukoli, vyjma státu. Státní majetek sice není v § 3 mezi majetkem ze záboru vyloučeným jmenován, neboť se tam vylučuje pouze majetek zemský, okresní a obecní, avšak stát přece sluší ze záboru jako pasivní subjekt vyloučiti, protože jest subjektem aktivním, podmětem zabírajícím, jak § 1 výslovně praví, a o nějakém zabrání vlastních věcí ne-

muže logicky býti řeči, neboť by to bylo nejen bezpředmětné, nýbrž přímo protismyslné. Za to nemůže býti pochyby, že zabrán byl všecek veliký pozemkový majetek ostatní, tedy, a to zvláště, i majetek členu bývalé dynastie rak.-uh., o němž čl. 208 St. Germainské smlouvy mluví, neboť v § 9 záborového zákona se výslovně o jeho převzetí právem záboru (§ 5) jedná a ustanovuje, že přejat bude bez náhrady. (Jinak smlouva St. Germainská čl. 208, 4.) Před St. Germainskou smlouvou tedy velkostatek Ž. záboru podléhal a otázka jest jen, zda se na tom něco změnilo touto smlouvou, která datuje ze dne 10. září 1919, jest tedy mladší záborového zákona, a nabyla působnosti dne 16. července 1920 (§ 1 Opatř. Stál. výb. z 23. července 1920, čís. 450 sb. z. a n., vyhláška min. fin. ze 6. září 1920, čís. 513 sb. z. a n. a j.). Tu především namítá se otázka, zdali smlouva St. Germainská, nebyvši posud ve sbírce zákonů uveřejněna, může vzhledem k § 3 obč. zák., § 49 a 102 ústavní listiny a zákonu ze dne 13. března 1919, čís. 139 sb. z. a n. (§ 1, 2 a 4), dle nichž podmínkou platnosti každé právní normy uvnitř státu (vůči občanstvu a úřadům) jest její řádné vyhlášení, tudíž uveřejnění ve sbírce zákonů, pokládána býti za pramen práva vnitrostátního, zejména tedy v poměrech soukromoprávních, či zda má platnost pouze v poměrech mezistátních, vízie ovšem stát jako takový a tudíž i reprezentaci jeho, zejména vládu, k čemuž doložití dlužno, že zákon ze dne 30. ledna 1920, čís. 76 sb. z. a n. o inkorporaci kraje Hlučínského ohledně smlouvy s Německem (Versaillské) ze dne 28. června 1919 na tom stanovisku uvědoměle stojí, říká výslovně, že nabyla mezinárodní platnosti dnem 10. ledna 1920. Avšak řešiti tuto otázku přece netřeba, a tudíž ani tu, zda k provedení jednotlivých ustanovení mírové smlouvy před její publikací třeba zvláštního zákona, jak stěžovatel to za nutné má, neboť i když se platnost neuveřejněné mírové smlouvy uzná i pro obor práva vnitrostátního, tedy i pro poměry soukromoprávní, nemění to ničeho na věci, protože statek ve svazku zabranosti trvá přes to dále, jak níže dovozeno bude. Při tom netřeba ani v nejmenším pochybovati, že ono nabytí statků v čl. 208 smlouvy inaugurované (praví se tam »nabudou« fr. *acquerrent*, tedy *futurum*) stalo se už skutkem tím samým, že smlouva vešla v platnost, t. j. složením její ratifikace dle závěrečného předpisu, a nelze souhlasiti s rekursním soudem, že by smlouvu tu pokládati bylo za pouhý titul k nabytí vlastnictví, neboť nejde o nabytí soukromoprávní. Ale ovšem vynořila by se tu opět otázka hořejší, zdali nabytí to nemá až do publikace smlouvy význam pouze v poměrech mezinárodních a netýče se tedy poměrů soukromoprávních. Ale ani zde otázku tu řešiti nutno není. Záleží jen na tom, jak stát a jeho zákony se statkem tím nakládají, a tu nedá se popírati, že s ním nakládají *de jure* i *de facto* jako se statkem zabraným. Cit. Opatření Stálého výboru ze dne 8. října 1920 čís. 586 sb. z. a n., které tedy je ještě mladší, vydáno byvši teprve po 16. červenci 1920, kdy mírová smlouva dle hořejšího nabyla platnosti, v § 2 (3) výslovně praví, že »jde-li o půdu zabranou podle zákona ze dne 16. dubna 1919, čís. 215 sb. z. a n., snižuje se zjištěná celková přírážka o 25 proc.« Jak ale už shora ukázáno, jest velkostatek Ž. půdou dle tohoto zákona zabranou, praví se to v § 1, 2 a zvláště 9. zákona toho jasně. Když Stálý výbor, zákonodárce, sdělával cit. Opatření a toto jeho ustanovení § 2 (3), věděl dobře, že mírová smlouva vešla už v platnost a že tedy dle ní stát statků dynastie již nabyt.

něméně neběře na to žádného zřetele a drží se pořád staršího stavu, klada duraz jen na to, zdalí puda dle záborového zákona, tedy formálně v záboru zahrnuta jest, což zde odpadá, a nakládá s ní pak pořád i materiálně jako se zabranou. Ale nejen zákon s ní tak nakládá, nýbrž i stát: jak bezesporo — rekursní soud ve svém výroku sám k tomu přiblíží a dobrodiní § 2 (4) Opatř. na základě toho pachtýřce přiznává — dal Pozemkovým úřadem značnou část pudy statku toho (dle stěžovatelky 370 ha) do vnučeného pachtu vedle § 63 zák. přidělového ze dne 30. ledna 1920, čís. 81 sb.z. a n., což možno dle zákona toho jen při pudě zabrané. Nakládal tedy zákon, když vnučený pacht dopouštěl, s půdou toho původu (dynastickou) jako zabranou již před vydáním našeho Opatření Stál. výboru, a patrně to bylo příčinou, proč Opatření nemohlo s ní naložiti jinak. Tím méně to jest možno nyní, kdy i stát s ní jak se zabranou nakládá, dav část efektivně ve vnučený podpacht dne 16. října 1920 dle protokolu z téhož dne stěžovatelem v opisu předloženého, tedy několik dní po vydání našeho Opatření. Ovšem nenuže býti pochyby, že stát může i s půdou do vlastnictví mu připadlou nakládati i nadále jako se zabranou, tedy ji i jako takovou přidělit, právě proto, že je to jeho vlastnictví. Ovšem aby státní úřady (úřad pozemkový), byly oprávněny, s ní tak naložiti, musí tu formálně býti zákon, který to dovoluje, ale i té podmínce dle hořejšího vyhověno jest, třebaže zákon ten (záborový) datoval ještě z doby, kdy puda ta majetkem státu ještě nebyla, neboť stačí, že zákon ten, prohlášující ji za zabranou, nebyl po té, kdy ji stát ve vlastnictví nabyt, ještě odvolán, naopak cit. Opatřením Stálého výboru majícím moc zákona (§ 54 úst. list.) sríše v tom je potvrzen a zachován. Otázku a) dlužno tedy zodpověděti kladně a přiznati pachtýřce srážku 25 proc.

Ad b) Výraz »pachtovní rok 1921 a zbývající smlouvená pachtovní léta« § 2 (1) Opatř. nemá význam hospodářského pachtovního roku, nýbrž znamená veškerou dobu trvání pachtu počínaje rokem 1921 jakožto rokem na rok vydání Opatření následujícím, a to samozřejmě celým tímto rokem, tedy již od 1. ledna 1921. Tak uměle a subtilně, jak činí stěžovatel, rozeznávati nelze, to odporuje účelu zákona, jenž, shledav, že pachtýři z majetku vlastníku nabyli výtěžků v poměru k placenému pachtovnému neporovnatelně bohatých, chce tuto křivdu pro budoucnost, t. j. celý zbytek pachtovní doby napravit a začíná proto hned nejbližším kalendářním rokem, aby nezačal mezi rokem, dnem bezvýrazným, a nedrobil kalendářní doby. Musí tedy pachtýř zvýšené pachtovné platiti od 1. ledna 1921.

Čís. 1136.

Rozhodovati o služebních požitcích úředníků samosprávných přísluší úřadům správním.

(Rozh. ze dne 12. července 1921, Rv II 93/21.)

Celá řada obecních úředníků a zřízenců domáhala se na obci (nestatutární) žalobou výplaty části služného včetně přídavku, jež jim byly zadrženy po dobu služby válečné. Žalovaná obec namítla mimo jiné nepřipustnost pořadu práva. Procesní soud první stolice žalobě vy-